

Juni 2013
No. 68

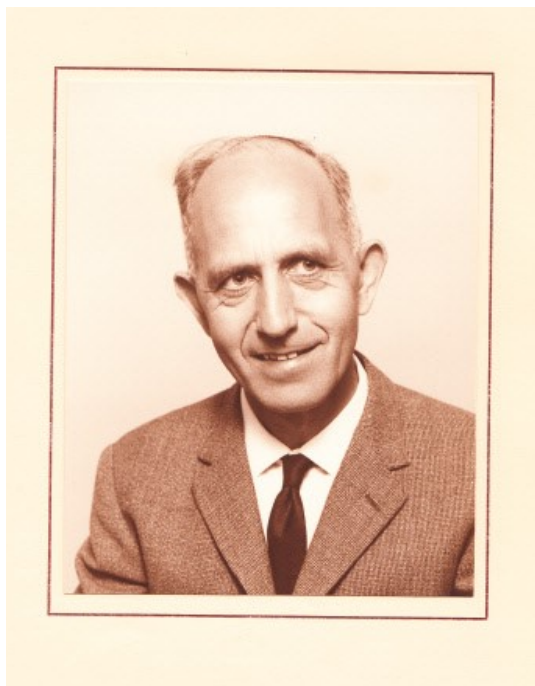
Huset til højre i billedet
er Erik M. Niensens forretning

SPEJLET

ET TILBAGEBLIK

**Østervrå Lokalhistoriske
Forening**

Købmand Erik Møller Nielsen.

Erik Møller Konrad Nielsen blev født i Sørig i Råbjerg sogn, forældrene var Husmand Niels Christian Nielsen og hustru Ane Kirstine Jensen og Erik var kun et år, da familien flytte-

de til Gærum, hvor han fik sin barndom på en lille gård. Erik kom i lære i Tårs i den senere købmand Fruengårds forretning. Derefter kom han til Halkær, Nibe og Ulsted, hvorefter han fik tilbudt en plads som enekommis i Lendum, og det var næsten som at komme hjem. Ejeren af forretningen var en ung købmand i det nuværende lægehus. Forretningen gik imidlertid dårligt. Der var for lidt handel deroppe, og købmanden gik da også fallit nogle år senere, da Erik var over alle bjerge.

Der var sygdom i Eriks barndomshjem. Søsteren Nelly Catrine døde i 1932, 25 år gammel, og da begge forældrene var syge, blev Erik kaldt hjem for at styre landbruget. Ud over ham selv var der en karl og en dreng, så han blev ikke overbebyrdet med arbejde.

I 1933 døde moderen af kræft i underlivet, og faderen sad i en stol og kunne ingenting,

Erik havde for lidt lyst til landbruget og længtes tilbage til forretningslivet. Gården blev solgt, og Erik kunne derefter disponere over pengene. Han begyndte at se på forretninger hist og her, bl.a. i Lørsløv, men det blev ikke til noget.

På en cykeltur med svigerfaderen sonderede han også terrænet i Koldbro for at se på mulighederne for at etablere forretning der. Det var jo dengang, der var en butik på hvert et hjørne, men det blev der heller ikke noget ud af.

Ad omveje havde Erik hørt, at der var et tomt hus med forretning til salg i Østervrå i det, der for mange år siden hed Østergade 29, nu Hjørringvej 416. Huset tilhørte blikkenslager Miller, hvis kone havde haft hatteforretning dér. Længe før Millers tid havde der været en smed eller mekaniker i huset, men der havde ikke været købmandsforretning før. Bendine Nielsen, der var gift med maler Axel Nielsen født 1884 – død 1966 (bror til Nielsen på Gane), havde tidligere boet i huset og haft ”Fransk vask og strygning”.

Erik, der på det tidspunkt var 23 år, tog nu op til Miller sammen med svigerfaderen. De fik en lang snak med blikkenslageren, der var vældig fidel. Han havde mundtøjet i orden, snakkede godt for sagerne og sagde, at det sagtens kunne gå med en købmandsforretning dér. Det endte da også med, at Erik i september måned 1933 købte huset for 13.000 kr.. Pengene blev betalt ud, og så var der 1.000 kr. tilbage til at købe varer for, kolonial, isenkram og lidt foderstoffer, og dagen

før det sagnomspundne Østervrå marked i oktober måned åbnede han forretning.

År senere undrede Erik sig over, at det kunne gå, men, som han sagde: ”Når man er 23 år, er man ikke nervøs. Havde jeg været 30, havde jeg ikke turdet begynde på sådan noget”.

Bagefter sagde folk, at de havde haft så ondt af, at den unge mand skulle sidde der og prøve at få en forretning til at gå mod alle odds, men det lykkedes jo.

Samtidig blev Erik gift med sin senere kone Ingeborgs søster, men det endte tragisk, da hun døde 8 måneder efter brylluppet. Hun var blevet gravid, men da der kom komplikationer, måtte hun på sygehuset, og da var det for sent.

Miller havde haft værksted i gården ligesom syersken Rigmor Niensens mand, maler Carl Nielsen – født 1896 – død 1960 og ikke at forveksle med Bendines mand.

Da Erik Nielsen købte huset, stod det tomt. Han brugte værkstederne til lager. Der var ikke andet. Så blev der købt en reol hos snedker Friismose, og i forvejen stod der en gammel disk fra hattebutikkens tid.

Nogen tid i forvejen var den gamle C.M. Aabel i købmandsgården i Østergade midt i byen gået fallit, og han døde næsten samtidig med konkursen. Det gamle købmandshus fik derefter en bestyrer. Det skulle Aabels søn, Harry, ellers have været, men da han ikke kunne komme overens med kreditorerne, besluttede han sig i stedet for at blive selvstændig og lejede derfor fru Millers hatteforretning, hvor han startede en lille købmandshandel. Der kom næsten ingen kunder hos bestyreren, hvorimod det gik rigtig godt hos Harry.

Kreditorerne stod derfor med den gamle købmandshandel, men uden kunder, hvilket var uholdbart. Det endte derfor med, at Henry flyttede hjem igen – vist nok i 1933. På det tidspunkt havde han været i Millers forretning i otte måneder.

Kreditorerne var blevet enige om, at Henry skulle tilbage igen, for så var der måske en chance for at få pengene hjem. De kunne jo se, at det var den eneste måde, de kunne få forretningen til at gå igen.

C. M. Aabel havde været byens matador, og i sine velmagtsdage sagde han i godt selskab ved festlige lejligheder: ”Hvad er Østervrå uden Aabel”?

Den bemærkning er næsten lige så god som fru Carlsens (Møllergaard) udtalelse: Min mand er byens pryd”.

Bager Pedersen havde poser med påskriften: Byens førende forretning, men det har Erik Nielsen nu aldrig turdet skrive. På hans poser stod der en overgang: Erik Nielsen er dog billigst.

Miller byggede et skur for enden af Strømgade, som ikke eksisterede dengang. Det lå ind mod hovedgaden ved siden af det store hvide hus på hjørnet.

Der havde han værksted, hvor han bl.a. lavede mejerispande. Senere solgte han værkstedet til en Johansen, en stor og kraftig mand, som Erik af forståelige grunde ikke havde nogen høj mening om.

Da Erik byggede til i 1939, var Johansen så syg for at lægge eternitplader på tilbygningen. Erik slog til, idet han tænkte, at manden jo skulle være fagmand, men han snød ham. Arbejdet var udført så dårligt, at det sneede ind om vinteren.

Forretningen blev for lille, og så blev der bygget en etage ovenpå til privatbolig, hvorefter hele underetagen blev inddraget til forretningen. Det skete i 1949.

Erik Nielsens forretning udviklede sig til en traditionel blandet landhandel med kolonial, isenkram, glas, porcelæn, køkkenudstyr samt korn og foderstoffer.

Fra 1958 var det byens eneste isenkramforretning, da den daværende opgav, hvorefter Erik Nielsen overtog varelageret.

I 1933 havde byen i forvejen fire købmænd og en brugsforening – og et indbyggertal på 500-600, og så kom han som den femte.

De øvrige købmænd var Otto Andersen i det senere Arbejdernes hus i Nørregade (Primulavej). (Her var byens senere barber, Frode Johansen, bydreng i sin barndom.)

Ud over Otto Andersen var der Jens Jacobsen i Jernbanegade (Liljevej) skråt over for realskolen,

Henry Aabel,

købmand Wachters efterfølger, Kjærholm Nielsen, i Centrum og brugsuddeler Østergaard i brugsforeningen.

Det var mange købmænd, men trods konkurrencen kunne de altid finde ud af det. Hvis én manglede noget, kunne han altid låne hos en af de andre købmænd.

Erik Nielsen og de to svogre Henry Aabel og brugsuddeler Ej-

nar Østergaard var købmænd sammen i en menneskealder. I Arbejdernes hus skiftede købmændene hele tiden. Otto Andersen var der i en årrække. Efter ham kom Nybo, der senere gik konkurs, hvorefter han kom til en tøjforretning i Frederikshavn. Kjærholm var færdig til at pakke sammen, da Erik Nielsen kom til byen.

Han startede med ”Ringkøbing Vareindkøbsforening”, fordi FDB i forvejen havde en brugsforening her i byen. Kjærholm var en fin købmand, men han var for god af sig og gav nok for megen kredit. Ligesom C.M. Aabel tabte han en del penge på landmændene, og det blev begyndelsen til enden for dem begge. Kjærholm lukkede i 1936.

Det var nogle forfærdelige tider i 30'erne.

Wachers butik:

Kroen blev bygget i 1886 med butik i den ene ende (ind mod Skolegade). Butikken var på vestsiden af en gennemkørselsport, som blev revet ned i 1915, da Centrum blev bygget. Denne port lå parallel med hotellet, hvor Centrum nu ligger. Der blev kundernes heste staldet op.

Både C.M. Aabel og Wachter havde heste, der kørte ud med varer til kunderne, og de to købmænd konkurrerede om, hvem der havde byens flotteste heste.

Wacher ejede ikke købmandshandelen, som hørte sammen med kroen. Det var også kromanden, der senere byggede Centrum, hvorimod det var Kjærholm, der byggede pakhuset i Skolegade. Foran pakhuset var der en perron, så man kunne køre helt hen med en vogn.

Ud mod Skolegade (Vrængmosevej) var der stald og nedgang til stalden.

I pakhuset var der indlevering af grise, som gdr. Ole Vester-gaard kørte til Hjørring slagteri.

Afdøde postekspediter V. P. Christensen har fortalt, at det var til en vældig morskab for drengene, når grisene skulle afhentes. Så løb de ned til købmand Aabel og fik en gærpose, som de slog fast på en pind, der var vældig god til at klaske grisene med, når de skulle op i vognen.

Der var mange børn, som købte slik hos købmand Wachter. Et kræmmerhus til 2 øre med brødsukker. Ved en særlig stor ordre

fulgte der et gratis kræmmerhus med.
Wacher døde i 1919.

I begyndelsen ejede Harry Aabel forretningen selv, men han startede med gæld og havde ikke tilstrækkelig startkapital, så i 1936 gik forretningen over i Harrys kone, Marys navn. Hun havde den i en længere årrække, indtil Henry fik den tilbage igen i 1955.

Henry Aabel var en dygtig og meget vellidt købmand, og ved et sejt træk lykkedes det ham at komme på fode igen.

Dengang var Aabel en god kunde henne hos Erik Nielsen, hvor de hentede mange varer, når de selv manglede, men Aabel formåede at komme fint ovenpå igen.

Når man manglede en vare, gik man hen til den købmand, der var nærmest. Kunderne skulle jo have deres varer.

Mange forretningsdrivende brugte dengang for megen tid på kreditgivning, bogholderi og uproduktivt arbejde og havde for store tab.

Der gik alt for megen tid med at skrive regninger, sende rykkere ud og løbe folk på dørene, og alligevel blev der sat en masse penge til. Det sidste dels, fordi det sjældent kunne betale sig for den lille købmand at stævne folk for småbeløb, dels fordi det var for dyrt, og dels var udsigten til at få pengene igen små.

Mange folk købte deres dagligvarer på kredit. De havde en kontrabog, hvor indkøbene blev skrevet op. Når man så betalte en gang om måneden, fik man en pose bolsjer med hjem. De kunder, der trofast betalte, hver gang de handlede, fik derimod ingenting, og det kunne jo virke lidt uretfærdigt.

Mange landmænd betalte kun én gang om året, nemlig når de havde fået høsten i hus. De kom så dryssende ind fordelt over en uges tid eller halvanden og forlangte ofte særbehandling.

Erik Nielsen havde ikke udestående gæld hos landmændene, og selv om han også handlede med foderstoffer, tabte han ikke på landmændene. Han var altid forsigtig med at give kredit, og der var visse personer, Miller havde advaret ham imod fra begyn-

delsen. ”Dem må du ikke give kredit”, havde han sagt. Han snakkede godt for sagerne.

C.M. Aabel og førstelærer Nielsen var gårdslagtere. Lærer Nielsen havde også aktier i Aabels forretning og var nærmest med til at få den åbnet den igen.

I 1936 havde Erik en moster boende, som var sygeplejerske. Hun boede sammen med Eriks familie og passede Eriks far, der var syg. Mosteren kom sammen med fru lærer Nielsen, der også var sygeplejerske, og en dag kom hun hjem med bud fra fru Nielsen om, at Erik godt kunne få Aabels forretning, fordi den skulle sælges.

Det var jo fristende for sådan en ung mand som Erik, men han tænkte, at så længe han ikke købte, kunne Henry måske fortsætte. Erik ville ikke være med til at jage ham fra sit hjem. Han kunne jo nok få føden der, hvor han var, men det var jo fristende, meget fristende.

Erik Nielsen blev hurtigt en kendt person i lokalsamfundet. I en lang periode fungerede han som søndagsskolelærer, og i en år-række var han også i menighedsrådet.

I 1960'erne, da udviklingen med korn og foderstoffer for tog alvor fart, blev der bygget pakhus med korntørrer. Det skete i 1962, og samme år blev butikken udvidet og moderniseret med selvbetjening.

I 1969 overtog sønnen, den 43-årige Ole M. Nielsen, forretningen. Han havde specialiseret sig inden for foderstofbranchen og udviklede naturligt denne afdeling stærkest. Erik M. Nielsen fulgte dog stadig på nært hold, hvad der skete i forretningen. Fem år efter overtagelsen solgte Ole M. Nielsen kolonialforretningen i Østergade (Hjørringvej) til købmand Niels Urth, hvorefter han helligede sig den videre opbygning af den blomstrende korn- og foderstofforretning.

Efter et interview med Erik Møller Nielsen.

Karen Baier.

En købmandshandel på Erik M. Nielsens tid.

Hele året bestod af travle arbejdsdage. Afvente leverancer, la-

gerføring af leverancer, placering af varer på disken og på hyl-
derne, slid og slæb, dag efter dag, den ene årstid efter den an-
den.

Dengang havde alle ejendomme et lille hønsehold til hjælp til
den daglige økonomi. En families indkøb af kolonialvarer blev
som regel skrevet ind i en kontrabog hos købmand eller brugs,
som samtidig var ”modtagercentral” for de æg, som blev produ-
ceret på ejendommene. Og æggene kunne langt hen ad vejen
betale familiens indkøb – et godt supplement til familiens øko-
nomi.

Varerne kunne bestilles ved at skrive dem ind i kontrabogen,
som man sendte ned til købmanden, der skrev beløbene på for
varerne og de leverede æg.

En forretning på landet dengang skulle handle med lidt af hvert.
Først og fremmest kolonial, lidt isenkram, manufaktur og så
petroleum til lamper og primusapparater, der var meget almin-
delige i hjemmene, før der kom gas.

Der var diskbetjening i alle forretninger. Kunderne kom med en
seddel eller en kontrabog, hvor varerne på de ting de ønskede,
var skrevet ned. Købmanden ekspederede og noterede priserne
på varerne, talte sammen, og kunden fik bogen med hjem. En
gang om måneden blev bogen talt sammen – og i de fleste til-
fælde betalte kunden.

Mange af varerne i forretningen skulle afvejes, og sukker, mel,
soda og sæbspåner kom i papirposer af forskellige størrelser.
Og der blev malet kaffe, først på en håndmølle, senere på den
elektriske mølle.

Eddike kom hjem i store tønder og blev tappet på flasker og på
fine hollandske krukker og stendunke.

Fin sirup lavet af rørsukker kom fra De Vestindiske Øer. Det
kunne være langsommeligt at vente på, at en stor krukke sirup
skulle løbe fuld. Derfor ekspederede man kunden videre og
glemte ofte alt om sirup. Stor var katastrofen, når siruppen løb
ud i hele kælderens. Det betød masser af skæld ud og rengøring
til synderen.

I butikken var der en lang disk med skuffer. Her var der mel,
sukker, gryn, mørkt puddersukker, lys farin, kartoffelmel, flormel-
lis, hugget sukker m.m.

På disken stod forskellige ting, så som vægt, kasseapparat, en

høj rund glasopsats til konfekt, en firkantet glasmontre til slik, og flere mindre bolcheglas. For enden af disken hang der indpakningspapir i 3 forskellige størrelser.

I en anden reol var der nederst skuffer til krydderier; kanel, peber, kardemomme, nelliker og blandede krydderier til syltning. Andre skuffer blev brugt til svesker, rosiner, husblas, buddingpulver m.m. Overdelen var til tobak, cigarer, cerutter, cigaretter, og der stod kakao og vanilliesukker i fine glas.

Lige indenfor butiksdøren var der udstillet forskellige haveredskaber; spader, river, reb, kotøjr, sivsko og koste. Under loftet hang blå-emailerede køkkenting, kander, dørslog, trakte og skeer.

Lageret.

På lageret bag butikken og i kælderen var de større ting. Det var for eksempel tækketråd, linolie, tørrelse, maling som tørfarve i løs vægt, petroleum, eddike og sprit.

Sprit blev brugt i den almindelige husholdning, men blev ligeledes solgt til landevejens frie fugle, bisserne. De købte en ½ flaske Lys Albani og 1 dl. sprit til at blande i. Der var mange bisser dengang, hvor der var ikke den sociale tryghed, vi kender i dag. Landsstrygerne sov i lader og kostalde hos byens landmænd eller også på teglværker, hvor de nød den gode varme i den kolde tid. Som regel var de ret godmodige.

Sukker og mel kom hjem i 100 kg. jutesække. Først mange år senere blev mel leveret i små 5 kg. eller 50 kg. lærredsække. Også dengang kendte man mærkerne "Amo Mel" og "Gluten Flour". Fint salt blev også leveret i lærredssække, og disse sække var udmærkede til viskestykker og håndklæder.

Kælderen

I kælderen stod der kasser med øl: Albani-Odense pilsner, lager Carlsberg, Hof og Gamle Carlsberg. Der var halvliters husholdningsøl og 1 liters lys og mørk maltøl.

Så var der sodavand: citronvand, rød sodavand, appelsinvand og appolinaris, og der stod tønder med maskinolie og store dåser med vognolie og konsistensfedt i kælderen. Det var til smøring af landbrugsvogne.

En ganske anden tid, som vi endnu er nogle, der husker.

Karen Baier.

I 1953 kostede 1/8 kg kaffe 1,98, og en pakke Richs 38 øre

Kilde Erik Wulff

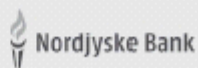
Nord for de fleste,
tættere på

Der findes én bank, som brænder for Vendsyssel og vendelboerne

- Nordjyske Bank.

Vi har andet og mere end penge i hovedet - for os handler det om
nærhed og nærvær.

Foreningens Bestyrelse :

Vivi Dybdahl, Kolonihavevej 6, 9750 Østervrå

Tlf 40 85 13 57

Carl Børge Hansen, Brøndenvej 74, 9750 Østervrå

Tlf 98 95 17 58

Niels Urth, Vibevej 4, 9750 Østervrå

Tlf 20 47 24 10

Merete Nielsen, Hjørringvej 419, 9750 Østervrå

Tlf 98 95 10 82

Erik Wulff Sørensen, Søndergårdvej 18, 9750 Østervrå

Tlf 98 95 12 87

Foreningens hjemmeside.: <http://www.Torslev.dk>